Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal

Jurnalning bosh sahifasi: https://universaljurnal.uz

Universal International Scientific Journal
e-ISSN: 3060-4540 (online)
Year: 2024 Issue: 1 Volume: 9
Published: 18.12.2024 https://universaljurnal.uz

International indexes
GOOGLE SCHOLAR
CROSSREF (OAK BAZA)
ZENODO
OPEN AIRE
EUROPUB
RESEARCHGATE (OAK BAZA)
SJIF

Ya.B.Tursunov
Sh.Xasanova
Andijon davlat universiteti
Uzbekistan

G'O'ZA O'SIMLIGINING NOQULAY SHAROITLARDA MINERAL O'G'ITLAR ORQALI RIVOJLANISH, SHU ORQALI HOSILDORLIK SFATI HAMDA MIQDORINI IJOBIY O'ZGARISHI

Abstract: In the article, the norms of foliar application of the suspension prepared on the basis of urea fertilizers in the cotton variety "Andijan-35" grown in the conditions of typical gray soils of the Andijan region during the development periods of cotton, the effect on plant growth and development, cotton yield was determined.

Keywords: Cotton, macro, microelements, mineral fertilizers, "Andijan-35" and "Sultan", non-saline, KAS, phenological observations.

Annotatsiya: Maqolada Andijon viloyatining tipik bo'z tuproqlari sharoitlarida yetishtirilayotgan g'o'zaning "Andijon-35" navida karbamid o'g'itlari asosida tayyorlangan suspenziyani g'o'zaning rivojlanish davrlarida bargi orqali qo'llash me'yorlarini, o'simlik o'sishiga va rivojlanishiga, paxta hosiliga ta'sirini aniqlandi.

Kalit so'zlar: G'o'za, makro, mikroelementlar, mineral o'g'itlar, "Andijon-35" va "Sulton", sho'rlanmagan, KAS, fenologik kuzatuvlar.

Аннотация: В статье рассмотрены нормы внекорневой подкормки суспензии, приготовленной на основе карбамидных удобрений, у хлопчатника сорт "Андижан-35", выращеваемого в условиях типичных сероземов Андижанской области в периоды развития хлопчатника по росту и развитию растений определяли урожайность хлопчатника.

Ключевые слова: Хлопок, макро-, микроэлементы, минеральные удобрения «Андижан-35» и «Султан», несоленые, КАС, фенологические наблюдения.

Language: Uzbek

Citation: Tursunov , Y., & Khasanova, S. (2024). DEVELOPMENT OF COTTON PLANTS UNDER UNFORTUNATE CONDITIONS WITH MINERAL FERTILIZERS, AND THEREFORE POSITIVE CHANGES IN THE QUALITY AND QUANTITY OF YIELD. Universal International Scientific Journal, 1(9), 168–173. Retrieved from https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/1384

Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.14531258

Ta'lim tizimida bilim darajasini shakillantirish, zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalangan holda olib borish muhim vazifalardan biridir.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2002 yil 6 iyulda qabul qilingan.Kompyuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot kommunikatsion texnologiyalarni joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risidagi qarori axborotlashtirishning milliy tizimini shakillantirish, barcha sohalarda zamonaviy axborot texnologyalarini joriy etish va undan foydalanish jahon axborot resuruslaridan bahramand bo'lishni kengaytirishga zamin yaratadi[2]. Zamonaviy texnologiyalarning rivojlanish holati birinchi navbatda jamiyatning intellektual salohiyatiga, jumladan, ta'lim sohasining rivojlanishiga bog'liq.

Ta'limning mazmuni va sifati masalalari jamiyatda ustivor yo'nalish sifatida qaralmoqda. Dunyoning rivojlangan va rivolanayotgan mamlakatlarida ta'limni axborotlashtirishga alohida e'tibor qaratib kelinmoqda.

Zamonaviy axborot texnologiyalari, o'quv-tarbiya jarayonlarining barcha bosqichlarini jadallashtiradi. Bunda axborot texnologiyalarida foydalanish asosida ta'lim sifati va samaradorligini ortishi o'quvchilarning bilish faoliyati oshadi, fanlararo aloqalarini chuqurlashganini kuzatish mumkin. Axborot texnologiyalarini joriy etish orqali ta'lim sifati va samaradorlikka erishiladigan metodik maqsadlarga:

- o'qitish jarayonini individuallashtirish va differensiyalash;
- o'z-o'zini nazorat qilish - o'quv materialini o'zlashtirish jarayonida mashq qilish va mustaqil o'zlashtirishni tashkil etish;
- o'quv vaqtini tejash;
- o'quv axborotlarini kompyuter orqali vizuallashtirish;
- o'rganilayotgan hodisa va jarayonlarni modellashtirish;

- kompyuterda labaratoriya mashg‘ulotlarini bajarish;
- o‘qishga qiziqishni ortirish;
- optimal qaror qabul qilish malakasini shakllantirish - o‘quvchida axborot madaniyatini shakllantirishni kiritish mumkin[4]. Axborot texnologiyalari, zamonaviy texnologiyalar innovatsion taxnologiyalarni dars jarayonida va darsdan tashqarida qo‘llash dars samarasini yanada oshiradi. Zamonaviy o‘qituvchi ta‘lim – tarbiya jarayonida innovatsion usullardan foydalana bilishi va amalga oshira olishi lozim. Bu jarayonda o‘qituvchiga qo‘yiladigan talablar:
- innovatsion texnologiya tushunchasini, uning mazmun mohiyatini bilishi;
- innovatsion texnologiyalarning ta‘lim maqsadini amalga oshirishdagi o‘rni va rolini bilishi;
- innovatsion texnologiyalarni fanlar bo‘yicha qo‘llash printsiplarini bilishi; - ta‘limiy va ishchanlik o‘yinlarini bilishi;
- muammoli rivojlantiruvchi ta‘lim metodlarini bilishi;
- o‘quvchilarning mustaqil faoliyatlarini tashkil qilish va ta‘minlash yo‘llarini bilishi;
- o‘quvchilarning o‘z ustida mustaqil ishlash mahoratini oshirish usullarini egallashi;
- ko‘rgazmali o‘qitish usullarini bilishi va egallashi;
- ilg‘or pedagogik texnologiyalarni qo‘llab, na‘munaviy o‘quv mashg‘ulotlarini o‘tishi;
- ta‘lim-tarbiyaning faollashtiruvchi usullarini bilishi va egallashi;
- uni amalga oshirishda asosan interaktiv metodlardan to‘liq foydalana olishi lozim. Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o‘qituvchi va o‘quvchi faoliyatiga yangilik, o‘zgarishlar kiritishdir[3].

Interaktiv (ingl. Interaction-o‘zaro ta‘sir) metodlar - bu jamoa bo‘lib fikrlash deb yuritiladi, ya‘ni pedagogik ta‘sir etish usullari bo‘lib ta‘lim mazmunining tarkibiy qismi hisoblanadi[1]. Bu metodlarning o‘ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va o‘quvchilarning birgalikda faoliyat ko‘rsatishi orqali amalga oshiriladi. Zamonaviy insonning o‘qish jarayoni faqat, bog‘cha maktab, litsey yoki kollej, oliy o‘quv yurti bilan tugamaydi. Inson butun umr davomida ta‘lim olishi zarur yani ta‘lim uzluksiz bo‘lishi kerak. Malaka oshirish institutlarida ham o‘qituvchilar o‘qib, izlanib, bilimlarini yangiliklar bilan boyitib bormoqdalar.

Hozirda yangi pedagogik texnologiyalar, axborot texnologiyalariga doir bir necha usullarni ko‘rsatish va ularni darsda ijobiy qo‘llash bo‘yicha metodik tavsiyalar berish, ushbu texnologiyalarni amalda qo‘llay olishga yo‘naltirilmoqda. Oliy ta’limda - electron darslik - multimediya tizimlari - avtomatik loyihalash - elektron aloqa - ovozli ekektron aloqa - elektron doska - interaktiv doska - internet tarmoqlari va texnologik vositalar orqali bilimlari boyitib berishga harakat qilinmoqda. Zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarini o‘quv jarayoniga joriy etish ko‘llamini kengaytirish, bu yo‘nalishda ilg‘or tajribalarni tadbiq qilish, bu sohada har bir fan bo‘yicha rejalarni aniq tuzish, tinglovchilarni elektron darsliklar bilan taminlash, ularga har bir fan yuzasidan uslubiy va metodik tavsiyalarni yetkazib berish keng yo‘lga qo‘yilmoqda.

1-jadval

KAS va karbamid o‘g‘itlari asosida tayyorlangan suspenziya me’yorlarini 2-3 chinbargli davrida paxta hosiliga ta’siri, s/ga.

Variant tartibi	Tajriba variantlari	2-3 chinbargli davrida		O‘rtacha 2 yilda	Qo‘shimcha hosil
		2020	2021	s/ga	s/ga
1	Nazorat (suv bilan)	29,1	26,7	27,9	-
2	KAS-6,0 l/ga	31,1	29,0	30,0	1,8
3	KAS-8,0 l/ga	30,2	28,1	29,5	0,9
4	KAS-9,0 l/ga	30,8	28,6	29,7	1,4
			-	-	-
5	Karbamid-5,0 kg/ga	31,3	29,3	30,3	2,0
6	Karbamid-6,0 kg/ga	31,0	28,8	29,9	1,6
7	Karbamid-9,0 kg/ga	31,1	28,9	30,0	1,7

KAS o‘g‘itining 6,0; 8,0 va 9,0 l/ga me’yorlaridan tayyorlangan suspenziya qo‘llanilganda o‘rtacha 2 yilda paxta hosili 30,0; 29,5; va 29,7 s/ga.ni tashkil qilib, nazoratga nisbatan 1,8; 0,9 va 1,4 s/ga qo‘shimcha hosil olingan. Nisbatan yuqori qo‘shimcha paxta hosili (1,8 s/ga) suspenziyalar KAS o‘g‘itini 6,0 l/ga me’yoridan tayyorlanganda olingan (3-jadval).

Karbamid o‘g‘iti asosida tayyorlangan suspenziya me’yorlari qo‘llanilganda (5,0; 6,0 va 9,0 kg/ga) o‘rtacha 2 yilda paxta hosili 29,3; 28,8 va 28,9 s/ga.ni tashkil qilgan holda qo‘shimchalari 2,0; 1,6 va 1,7 s/ga.ga teng bo‘ldi. G‘o‘za rivojlanishining bu (2-3 chinbargli) davrida yuqori qo‘shimcha paxta hosillari KASni 6,0 l/ga, karbamidni 5,0 kg/ga me’yorlaridan olinib, 1,8 va 2,0 s/ga.ga teng bo‘lgan.

2-jadval

KAS va karbamid o‘g‘itlari asosida tayyorlangan suspenziya me’yorlarini KAS va karbamid o‘g‘itlari asosida tayyorlangan suspenziya me’yorlarini shonalash davrida paxta hosiliga ta’siri, s/ga.

Variant tartibi	Tajriba variantlari	Shonalash davrida		O‘rtacha 2 yilda	Qo‘shimcha Hosil
		2020	2021	s/ga	s/ga
1	Nazorat (suv bilan)	32,0	28,0	30,0	-
2	KAS-6,0 l/ga+KCl-2,0 kg/ga	32,2	29,2	30,7	1,0
3	KAS-8,0 l/ga+KCl-4,0 kg/ga	33,1	30,1	31,6	0,9
4	KAS-9,0 l/ga+KCl-6,0 kg/ga	32,7	29,7	31,2	1,5
			-	-	-
5	Karbamid-5,0 kg/ga+KCl-2,0 kg/ga	34,1	31,1	32,6	2,6
6	Karbamid-6,0 kg/ga+KCl-4,0 kg/ga	33,4	30,8	32,1	2,3
7	Karbamid-9,0 kg/ga+KCl-6,0 kg/ga	32,8	31,4	32,1	1,4

Suspenziyalar g‘o‘za rivojlanishining shonalash davrida qo‘llanilganda nazorat (suv sepilganda) variantda izlanish yillariga mutanosib ravishda paxta hosili 32,0; 28,0 s/ga.ni,o‘rtacha 2 yilda esa 30,0 s/ga.ni tashkil qilgan.G‘o‘zaning shonalash davrida qo‘llanilgan suspenziyalar KASni 8,0 l/ga me’yoridan nisbatan yuqori paxta hosili olindi va 2 yilda o‘rtacha 30,1 s/ga, qo‘shimchasi esa 2,0 s/ga.ni tashkil qilgan. Karbamid o‘g‘iti 5,0 kg/ga qo‘llanilganda ham boshqa variantlarga nisbatan yuqori paxta hosili olishga erishildi (32,2 s/ga), qo‘shimchasi 2,6 s/ga.ni tashkil qilgan.

Demak, faqat KAS (8,0 l/ga) va karbamid (5,0 kg/ga) o‘g‘itlari asosida tayyorlangan suspenziyalar qo‘llanilgan variantlarda nisbatan yaxshi ko‘rsatkichlar olindi va kaliy o‘g‘iti aralashtirilgan maqbul variantlarnikidan 0,19va 2,6 s/ga yuqori bo‘lga

XULOSALAR

1. G‘o‘zani 2-3 chinbargli davrida barg sathining kichikligi sababli qo‘llanilgan suspenziyalarning (KAS-6,0l/ga, karbamid-9,0 kg/ga) ta’siri nisbatan past bo‘lganligi kuzatilgan. Qo‘llanilgan suspenziyalardan fakatgina KAS va karbamid asosida tayyorlangan suspenziyalarning o‘simlikning o‘sish va rivojlanish davrlariga bog‘liq holda g‘o‘zaning barg sathi yuzasiga maqbul ta’siri borligi aniqlandi.
2. Suspenziyalarni g‘o‘zaning gullash davri boshida qo‘llanilganda fotosintez sof mahsuldorligi yuqori bo‘lganligi kuzatilgan va KAS o‘g‘itining 9,0 l/ga, karbamidning esa 10,0 kg/ga me’yorlari qo‘llanilganda 15,5 va 16,0 g/m2ni, shuningdek ko‘saklarini ochilish darajasi esa 56,0 va 58,0 foizni tashkil etgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Alimova R. Sagdiev M. —O‘simliklar fiziologiyasi va biokimyosi - 2013y. Toshkent Fan nashiryoti.
2. R.Nazarov, Sh.Teshaev Paxta yetishtirishdagi muhim tadbirlar. O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi jurnali, 2010 yil, No5. 4-bet.
3. Arndt C.H. 1945. Temperature-grovth cottons of the roots and hypocotyle of cotton seedlings // Plant Physiology. – Vol. 20. №2. - P. 121-122.
4. Straumal B.P. Otbor na semena v predelax kusta xlopchatnika / Sotsialisticheskoe selskoe xozyaystvo Uzbekistana.-Tashkent, 1950. №6.-35 s.
5. Ivanovskaya T. Vsxojest i urojaynost xlopchatnika v zavisimosti ot dlitelnosti xraneniya semyan // Tr. Instituta genetika AN SSSR. - M., 1952. - №20. - S. 80.
6. Gubanov G.Ya. Fiziologicheskie protsessы pri sozrevanii i raskrыtii korobochek xlopchatnika//Xlopkovodstvo.-Tashkent, 1954.-№5-75 c.

7. Arutyunova L.G. Biologiya xlopchatnika. – M.: Kolos, 1980. – 75 s.

8. Adilov M.M. va boshqalar (2013). Qishloq xoʻjalik ekinlari yetishtirishda innovatsion texnologiyalar. Qoʻllanma. Toshkent.

9. Jumaev Sh.M. Oʻtloqi-boʻz tuproqlarda kaliyli oʻgʻit me'yorlarining paxta hosili va tola sifatiga ta'siri // Oʻzbekiston qishloq xoʻjaligi jurnalining «AGRO ILM» ilmiy ilovasi. –Toshkent, 2013. -№ 4 (28). –B. 17-18. (06.00.00.№1).